

*mgr Sylwia Wajnbrener*¹

Wydział Ekonomii

Uniwersytet Ekonomiczny w Katowicach

Płaca minimalna a ubóstwo i wydatki społeczne w Polsce w latach 2004–2022

Abstrakt

Wynagrodzenie minimalne to instrument, którego zadaniem jest ochrona najuboższych. Ze względu na jego funkcje i cele może on powodować pozytywne efekty poprzez aktywizację zawodową oraz poprawę sytuacji dochodowej osób i gospodarstw o najniższych dochodach, przez co wpływa na ograniczanie ubóstwa. W Polsce płaca minimalna wzrosła z 824 zł w 2004 roku do 3010 zł w 2022 roku, przy czym jej relacja do płacy przeciętnej znacznie zmalała. Może to budzić obawy o powodowanie negatywnych konsekwencji dla zatrudnienia w Polsce.

W tym opracowaniu przedstawiono charakterystykę zmian płacy minimalnej w Polsce w latach 2004–2022 na tle dynamiki ubóstwa oraz wydatków publicznych na cele społeczne, a także zidentyfikowano kanały transmisji łączące te zjawiska. Postawiono również pytanie badawcze: W jaki sposób zmiany płacy minimalnej oddziaływały na poziom ubóstwa w Polsce w badanym okresie i jakie implikacje miało to dla wydatków na ochronę społeczną?

W badanym okresie odnotowano znaczący spadek ubóstwa skrajnego i ustawowego przy jednoczesnym wzroście współczynnika Kaitza do poziomu przekraczającego 50%, co uznaje się za wartość powyżej progu optymalnego. Analiza korelacji wykazała słabą ujemną, lecz nieistotną statystycznie zależność pomiędzy wysokością płacy minimalnej a wydatkami na funkcjonowanie przeciwdziałania wykluczeniu społecznemu. Jednocześnie stwierdzono silną ujemną i istotną statystycznie korelację pomiędzy płacą minimalną a stopą bezrobocia, wskazującą, że wzrostowi płacy minimalnej towarzyszył spadek bezrobocia. Wyniki te mogą sugerować, że płaca minimalna przyczyniała się do ograniczania ubóstwa przede wszystkim poprzez poprawę sytuacji na rynku pracy.

Przedstawione wyniki stanowią punkt wyjścia do dalszych badań, gdyż analiza korelacyjna nie pozwala na identyfikację zależności przyczynowo-skutkowych.

Słowa kluczowe: płaca minimalna, ubóstwo, wydatki publiczne.

¹ Adres korespondencyjny: Uniwersytet Ekonomiczny w Katowicach, Wydział Ekonomii; e-mail: sylwia.wajnbrener@edu.uekat.pl. ORCID: 0000-0002-3466-4054.

The impact of the minimum wage on poverty and social expenditure in Poland in 2004–2022

Abstract

The minimum wage is a policy instrument designed to protect the most vulnerable groups in the labour market. Owing to its functions and objectives, it may generate positive effects by encouraging labour market participation and improving the income situation of low-paid individuals and households, thereby contributing to poverty reduction. In Poland, the minimum wage increased from PLN 824 in 2004 to PLN 3,010 in 2022. This substantial growth has raised concerns about potential adverse effects on employment.

Against this background, the study aims to examine changes in the minimum wage in Poland between 2004 and 2022 in relation to poverty dynamics and public expenditure on social protection, and to identify the transmission mechanisms linking these phenomena. The study also addresses the following research question: how did changes in the minimum wage affect poverty levels in Poland during the analysed period, and what implications did these changes have for social protection expenditure?

During the period under review, both extreme and statutory poverty declined significantly, while the Kaitz index increased to a level exceeding 50%, a threshold commonly regarded as above the optimal range. The correlation analysis revealed a weak, negative, and statistically insignificant relationship between the minimum wage and public expenditure aimed at combating social exclusion. At the same time, a strong negative and statistically significant correlation was identified between the minimum wage and the unemployment rate, suggesting that increases in the minimum wage were accompanied by declining unemployment. These findings indicate that the minimum wage may have contributed to poverty reduction primarily through its positive impact on labour market outcomes.

The presented results serve as a starting point for further research, derived from a correlation analysis that does not allow for the determination of cause-and-effect relationships.

Keywords: minimum wage, poverty, public expenditures.

JEL: J38, J3, H5.

WPROWADZENIE

Motywowanie pracowników do podjęcia aktywności zawodowej wiąże się z koniecznością stosowania odpowiednich narzędzi, wśród których istotną rolę odgrywa wynagrodzenie stanowiące bodziec do podejmowania decyzji o rozpoczęciu aktywności zawodowej. Szczególne znaczenie ma płaca minimalna, która jest punktem odniesienia i wyznacza najniższy poziom wynagrodzeń. Powinna ona spełniać szereg celów i funkcji, przede wszystkim pozwalać na zaspokojenie podstawowych potrzeb materialnych, a także umożliwiać zapewnienie standardu życia wyższego niż minimum socjalne. Ponadto stanowi ona ochronę dla osób o najniższych dochodach i mechanizm walki z ubóstwem.

Odpowiednia wysokość płacy minimalnej jest istotnym elementem polityki społeczno-ekonomicznej. Wyższy poziom wynagrodzenia minimalnego może z punktu widzenia podaży pracy prowadzić do pożądaných efektów, takich jak aktywizacja osób bezrobotnych, a w konsekwencji ograniczenie zapotrzebowania

na świadczenia społeczne. Jednocześnie dla pracodawców oznacza to niekorzystną zmianę, ponieważ wyższe koszty zatrudnienia mogą ich skłaniać do ograniczania liczby miejsc pracy. Sytuacja ta wskazuje na konieczność zrównoważonego kształtowania poziomu płacy minimalnej, uwzględniającego zarówno korzyści społeczne, jak i potencjalne konsekwencje ekonomiczne.

W Polsce wysokość płacy minimalnej jest corocznie ustalana przez rząd w drodze rozporządzenia, z uwzględnieniem rekomendacji Rady Dialogu Społecznego oraz prognoz inflacyjnych. Od 2019 roku wzrost wynagrodzenia minimalnego przyspieszył, przewyższając wysokość inflacji, co miało na celu poprawę sytuacji najmniej zarabiających, ale jednocześnie wywoływało obawy pracodawców o wzrost kosztów pracy (Bojanowska-Sosnowska, Marzęda, 2021). Badania dotyczące wpływu płacy minimalnej na zatrudnienie przynoszą niejednoznaczne wyniki – część analiz wskazuje na niewielki negatywny efekt, inne nie potwierdzają istotnej zależności, a w niektórych przypadkach odnotowano nawet pozytywne oddziaływanie (Stawarczyk, 2014).

Konsekwencje ciągłych zmian poziomu wynagrodzenia minimalnego mogą być wielowymiarowe. Problem ten jest szczególnie widoczny w niektórych sektorach polskiej gospodarki. Najwyższy udział pracowników w ogólnej liczbie pracowników otrzymujących wynagrodzenie nieprzekraczające płacy minimalnej zaobserwowano w sektorze zakwaterowania i gastronomii (37,0%), w budownictwie (30,6%), administracji i działalności wspierającej (21,4%) oraz handlu i naprawie pojazdów samochodowych (18,2%) (GUS, 2024e). W Polsce płaca minimalna jest systematycznie podnoszona, a jej tempo wzrostu w ostatnich latach wyraźnie przewyższa tempo wzrostu przeciętnych wynagrodzeń. Może to prowadzić zarówno do pozytywnych skutków społecznych, jak ograniczenie ubóstwa, jak i do negatywnych konsekwencji gospodarczych, takich jak spadek zatrudnienia czy wzrost obciążeń dla sektora publicznego. W tym kontekście celem opracowania jest charakterystyka zmian płacy minimalnej w Polsce w latach 2004–2022 na tle dynamiki ubóstwa oraz wydatków publicznych na cele społeczne, a także identyfikacja możliwych kanałów powiązań między tymi zjawiskami. W związku z tym postawiono pytanie badawcze dotyczące wpływu zmiany płacy minimalnej w Polsce na poziom ubóstwa oraz wydatki publiczne na cele społeczne. W analizie wykorzystano dane statystyczne za lata 2004–2022 pochodzące z GUS, NBP, Banku Światowego, Eurostatu i ZUS. Okres badawczy obejmował istotne przemiany społeczno-gospodarcze, w tym skutki akcesji Polski do Unii Europejskiej, globalnych kryzysów gospodarczych oraz pandemii COVID-19. Badanie ma charakter opisowy.

ROLA PŁACY MINIMALNEJ W OGRANICZANIU UBÓSTWA

Płaca minimalna to najniższa stawka wynagrodzenia, określona ustawowo i jednolita dla całego kraju, którą pracodawca jest zobowiązany wypłacić pracownikowi

za wykonaną pracę w pełnym wymiarze czasu pracy. Wysokość płacy minimalnej jest regulowana przepisami prawa międzynarodowego, Konstytucją RP oraz kodeksem pracy (Bojarczuk, 2019), a jej wysokość zależy od wielu czynników, takich jak poziom inflacji (wzrost płacy minimalnej w danym roku nie może być niższy niż prognozowany wzrost inflacji), średnie wynagrodzenie w gospodarce, wydajność pracy czy sytuacja gospodarcza. Wysokość wynagrodzenia minimalnego w Polsce ustalana jest corocznie w ramach trójstronnej Komisji do spraw Społeczno-Gospodarczych, w skład której wchodzi przedstawiciele rządu wskazani przez premiera, a także reprezentanci organizacji związkowych i pracodawców (Mikuła, 2015).

Podstawowym celem społecznym płacy minimalnej jest podniesienie standardu życia najmniej zarabiających grup społecznych oraz zmniejszenie nierówności dochodowych (Idczak, 2011). Zapobiega ona nadmiernej eksploatacji siły roboczej oraz eliminuje nieuczciwą konkurencję płacową poprzez wzmacnianie pozycji negocjacyjnej pracowników w relacjach z pracodawcami. Znaczenie tego celu rośnie w warunkach narastających nierówności dochodowych, zwłaszcza gdy płace najniższe nie nadążają za wzrostem gospodarczym (Dube, 2019). Ponadto zapobiega wykluczeniu społecznemu i marginalizacji. Pełni też funkcję ekonomiczną. Wyznacza punkt odniesienia dla wynagrodzeń za prace bardziej złożone, wymagające większych kwalifikacji i odpowiedzialności (Stawarczyk, 2014; Mikuła, 2015).

Dzięki pełnionym przez płacę minimalną funkcjom może ona wpływać na redukcję ubóstwa. W literaturze wyróżnia się sześć podstawowych funkcji i są to (Idczak, 2011; Kabaj, 2013; Dybała, 2025):

- a) funkcja dochodowa – odpowiada za zapewnienie pracownikom podstawowych środków utrzymania;
- b) funkcja społeczna – przeciwdziała wykluczeniu i stanowi ochronę godności pracownika;
- c) funkcja kosztowa – stanowi koszt dla pracodawcy, zatem pośrednio wpływa na ceny produktów i konkurencyjność firm;
- d) funkcja motywacyjna – zachęca do podnoszenia kwalifikacji i większego zaangażowania w pracę;
- e) funkcja aktywizacyjna – stanowi bodziec finansowy do podejmowania legalnego zatrudnienia zamiast korzystania ze świadczeń socjalnych;
- f) funkcja popytowa – kształtuje siłę nabywczą konsumentów o najniższych dochodach.

Wpływ płacy minimalnej na poziom ubóstwa wynika przede wszystkim z jej funkcji dochodowej i popytowej. Podwyższenie minimalnego wynagrodzenia prowadzi do wzrostu dochodów osób o najniższych zarobkach, charakteryzujących się wysoką krańcową skłonnością do konsumpcji. Oznacza to, że dodatkowe środki finansowe są przeznaczane przede wszystkim na bieżące wydatki, co przekłada się na wyższy poziom życia tych gospodarstw domowych i ogranicza zjawisko ubóstwa pracujących. W ujęciu keynesowskim mechanizm ten ma szer-

sze implikacje makroekonomiczne, ponieważ wzrost dochodów pracowników o najniższych zarobkach przekłada się na zwiększony popyt konsumpcyjny, co może sprzyjać wzrostowi popytu krajowego oraz pobudzać aktywność gospodarczą (Idczak, 2011; Kabaj, 2013; Stawarczyk, 2014).

Jednocześnie wyższa płaca minimalna może aktywizować osoby na rynku pracy i w konsekwencji zmniejszać zależność od transferów socjalnych. Podejmowanie zatrudnienia i wyższe zarobki sprzyjają większej samodzielności ekonomicznej dzięki przekraczaniu progów dochodowych uprawniających do korzystania z pomocy społecznej (Kalinowska-Sufinowicz, Knapińska, 2024). W konsekwencji maleje liczba beneficjentów takich świadczeń, jak zasiłki, dodatki mieszkaniowe czy inne formy wsparcia finansowego. Dodatkowo płaca minimalna wspiera integrację społeczno-ekonomiczną, zmniejszając uzależnienie od pomocy państwa i ograniczając koszty związane z polityką społeczną.

Z drugiej strony wyższe stawki płacy minimalnej wpływają na koszty przedsiębiorstw, które stosują różne strategie ich kompensowania. Jednym z mechanizmów jest przenoszenie podwyżek wynagrodzeń na konsumentów poprzez wyższe ceny, szczególnie w sektorach o ograniczonej konkurencji, co powoduje wzrost inflacji. Podwyżki te są bardziej prawdopodobne w sektorze usług niż dóbr ze względu na konkurencję ze strony zagranicznego importu, w szczególności z krajów o niskich kosztach pracy (Majchrowska, 2022). Zjawisko to najsilniej dotyka gospodarstwa domowe o ograniczonych dochodach, gdyż przeznaczają one ich większą część na konsumpcję dóbr podstawowych, co oznacza, że część korzyści wynikających ze wzrostu płacy minimalnej może zostać zneutralizowana przez wzrost cen, co ogranicza jej skuteczność jako narzędzia redukcji ubóstwa (Kalinowska-Sufinowicz, Knapińska, 2024).

Kolejny mechanizm to ograniczenie zatrudnienia i redukcja miejsc pracy. W odniesieniu do ekonomii neoklasycznej wysokość płacy ustalana powyżej punktu równowagi rynkowej skutkuje spadkiem popytu na pracę i prowadzi do spadku zatrudnienia. Ponadto podwyżki wynagrodzenia podstawowego wiążą się ze zjawiskiem spirali płacowo-cenowej, gdy wzrost płac powoduje wzrost cen, a ten skutkuje dalszymi żądaniem podwyżek wynagrodzeń (Rutkowski, 2013). Zbyt wysoki dla przedsiębiorstw poziom płacy minimalnej może również powodować powstawanie szarej strefy i płacenie części wynagrodzenia poza oficjalnym obiegiem (Krajewska, 2015). Jednak jak wskazują Jędrzejczyk i Koziół (2024), wyniki badań dotyczących wpływu płacy minimalnej na zatrudnienie nie są jednoznaczne. Nie potwierdzają one, iż wzrost płacy minimalnej prowadzi do spadku zatrudnienia. Może to wynikać z różnych metod kompensowania wzrostów kosztu, do których zalicza się: redukcję marż zysku, kompresję płac, czyli zmniejszenie różnic wynagrodzeń w hierarchii płacowej, redukcję pozapłacowych kosztów zatrudnienia, substytucję siły roboczej poprzez preferowanie bardziej wykwalifikowanych pracowników. Innym wyjaśnieniem obserwowanych zależności może być mecha-

nizm opisany w podejściu keynesowskim, zgodnie z którym wzrost wynagrodzeń prowadzi do zwiększenia popytu, co może wpływać na aktywność gospodarczą.

W świetle przedstawionych zależności można uznać, że wpływ wzrostu płacy minimalnej na ograniczanie ubóstwa nie jest jednoznaczny. Do pewnego poziomu podwyższanie płacy minimalnej zwiększa dochody pracowników otrzymujących najniższe wynagrodzenia oraz sprzyja aktywizacji zawodowej. W konsekwencji może prowadzić do zmniejszenia skali ubóstwa oraz ograniczenia zależności części gospodarstw domowych od świadczeń społecznych. Jednak po przekroczeniu określonego poziomu dalszy wzrost płacy minimalnej może prowadzić do negatywnych konsekwencji, takich jak wzrost cen i presja inflacyjna oraz ograniczenie popytu na pracę ze strony pracodawców, co może osłabiać pozytywne oddziaływanie płacy minimalnej na ograniczanie ubóstwa.

WYDATKI SOCJALNE JAKO INSTRUMENT OGRANICZANIA UBÓSTWA W POLSCE

Ubóstwo jest zjawiskiem, które odzwierciedla niezaspokojenie podstawowych potrzeb życiowych wynikające z braku wystarczających zasobów materialnych. Współczesne definicje tego pojęcia nie ograniczają się jedynie do kwestii ekonomicznych, ale obejmują również brak możliwości realizacji innych funkcji życiowych – od podstawowych, niezbędnych do przeżycia, po te związane z uczestnictwem w życiu społecznym. Ubóstwo postrzegane jest jako trwała sytuacja ograniczająca jednostki i gospodarstwa domowe zarówno w sferze materialnej, jak i społecznej (Niedziela, 2018).

Wymiary ubóstwa w Polsce można określić w oparciu o różne granice ekonomiczne. Granica ubóstwa skrajnego, obliczana na podstawie minimum egzystencjalnego, obejmuje wyłącznie potrzeby, których zaspokojenie nie może być odłożone w czasie. Gospodarstwa domowe pozostające w sytuacji ubóstwa skrajnego powyżej 2 miesięcy mogą mierzyć się z bezpośrednim zagrożeniem zdrowia fizycznego (Szarfenberg, 2024). Według szacunków GUS w latach 2004–2022 odsetek gospodarstw domowych żyjących poniżej granicy ubóstwa skrajnego zmniejszył się z 12% do 4% (GUS, 2006; 2024a). Ustawowa granica ubóstwa definiowana jest jako kwota uprawniająca do ubiegania się o świadczenia pieniężne z pomocy społecznej zgodnie z ustawą o pomocy społecznej. Zasięg tak wyznaczonego ubóstwa od 2004 roku zmniejszył się ponad trzykrotnie i wynosił kolejno: w 2004 roku – około 19,2%, w 2008 roku – 12%, w 2014 roku – 12,2%, w 2018 roku – 10,9%, a w 2022 roku dotyczył 6,2% gospodarstw domowych w Polsce (GUS, 2006; 2014; 2024a). Relatywna granica ubóstwa jest ustalana na poziomie 50% średnich wydatków gospodarstw domowych na podstawie wyników Badań Budżetów Gospodarstw Domowych (GUS, 2024c).

Zadaniem państwa jest walka z ubóstwem i zapewnianie minimalnego standardu życia jednostkom i gospodarstwom. Do tego celu wykorzystywane są narzędzia

dzia finansowe, regulacyjne i systemowe polityki społecznej (Maj-Waśniowska, Stabryła-Chudzio, 2020). Do narzędzi polityki społecznej zalicza się instrumenty finansowe, czyli transfery pieniężne bezpośrednio podnoszące dochody osób najuboższych, a także narzędzia fiskalne, które umożliwiają redystrybucję dochodów od osób bogatych i zamożnych do najuboższych grup społecznych. Istotną rolę odgrywają również instrumenty rynku pracy, takie jak płaca minimalna czy programy aktywizacyjne, oraz usługi publiczne, w tym edukacja i ochrona zdrowia. Narzędzia polityki społecznej powinny być dobrane tak, aby rozwiązywać problemy, biorąc pod uwagę przyczyny ubóstwa, których jest wiele i mogą być niezależne od woli człowieka. Brak lub niewystarczająca opieka może powodować pogłębianie się problemu. W Polsce do najczęstszych przyczyn ubóstwa zalicza się transformację ustrojową, która spowodowała obniżenie standardów życia, oraz bezrobocie występujące przede wszystkim na terenach rolniczych (Bakuń-Nawłoka, 2013).

Jednym z narzędzi przyczyniających się do ograniczania skali ubóstwa jest płaca minimalna, która poprzez wzrost dochodów osób o najniższych wynagrodzeniach może ograniczać korzystanie przez nie z części świadczeń społecznych. Jak wskazuje Mikuła (2015), jej wpływ na redukcję ubóstwa jest jednak ograniczony, a większe znaczenie może mieć oddziaływanie na sytuację na rynku pracy. Zależność ta zasługuje na szczególną uwagę badawczą w świetle dynamicznego wzrostu płacy minimalnej w Polsce, któremu towarzyszył spadek skali ubóstwa.

DANE I METODY

W badaniu wykorzystano dane dotyczące poziomu minimalnego miesięcznego wynagrodzenia, wynagrodzenia przeciętnego, stopy bezrobocia oraz wydatków przeznaczonych na przeciwdziałanie wykluczeniu społecznemu w Polsce w latach 2004–2022. Dane pozyskano z baz GUS, NBP, Banku Światowego, Eurostatu oraz ZUS. Charakterystykę analizowanych zmiennych przedstawiono za pomocą statystyk opisowych zamieszczonych w tabeli 1.

Tabela 1. Statystyki opisowe analizowanych zmiennych

Czynnik	Liczba obserwacji	Średnia	Odchylenie standardowe	Minimum	Maksimum
Przeciętne miesięczne wynagrodzenie brutto (PLN)	19	3818,66	1014,78	2476,48	6046,13
Minimalne miesięczne wynagrodzenie brutto (PLN)	19	1671,22	659,10	824,00	3010,00
Wydatki publiczne na funkcję przeciwdziałania wykluczeniu społecznemu (mln PLN)	19	3568,03	2508,76	1449,42	9231,79
Stopa bezrobocia (%)	19	8,33	8,13	2,81	18,82

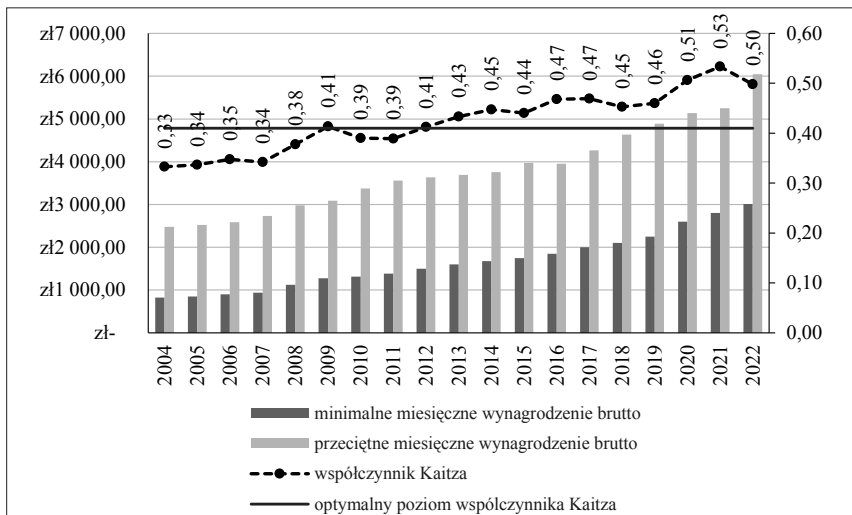
Źródło: opracowanie własne na podstawie danych: GUS (2024b), Eurostat (2024b), ZUS (2023), NBP (2024), World Bank (2025).

Do oceny relatywnego poziomu płacy minimalnej w gospodarce użyto współczynnika Kaitza, który określa stosunek minimalnego wynagrodzenia do przeciętnego wynagrodzenia w gospodarce. Pozwala on analizować skalę oddziaływania płacy minimalnej na rynek pracy. Badania wskazują, że negatywne skutki wzrostu płacy minimalnej pojawiają się po przekroczeniu wartości tego wskaźnika poziomu 0,41. Negatywne skutki obejmują przede wszystkim wzrost kosztów działalności przedsiębiorstw, co może prowadzić do wzrostu cen dóbr i usług, ograniczenia tworzenia nowych miejsc pracy oraz spadku zatrudnienia osób o niskich kwalifikacjach (Idczak, 2011; Dańska-Borsiak, 2014). Natomiast niskie wartości wskaźnika wskazują na brak spełniania funkcji ochronnej dla osób pobierających wynagrodzenie minimalne (Idczak, 2011; Dańska-Borsiak, 2014).

Ponadto w celu oceny siły i kierunku oddziaływania płacy minimalnej na poziom wydatków publicznych na funkcję przeciwdziałania wykluczeniu społecznemu zastosowano jedną z podstawowych miar współwystępowania, czyli współczynnik korelacji liniowej Pearsona (Schober, Boer, Schwarte, 2018).

WYNIKI I DYSKUSJA

Konstrukcja płacy minimalnej powinna równoważyć interesy pracodawców i pracowników, minimalizując skutki negatywne i maksymalizując korzyści. Wzrost płacy minimalnej w relacji do przeciętnego wynagrodzenia w Polsce, mierzony współczynnikiem Kaitza, zobrazowano na rysunku 1.

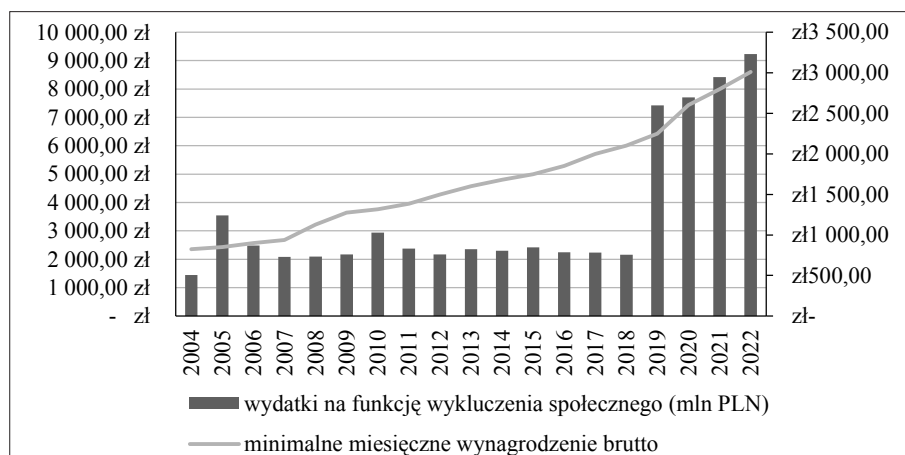
Rysunek 1. Wynagrodzenie minimalne, średnie brutto oraz współczynnik Kaitza w Polsce w latach 2004–2022

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Eurostat (2024a), ZUS (2023), NBP (2024).

Od momentu wstąpienia Polski do Unii Europejskiej można zaobserwować stopniowy wzrost zarówno płacy minimalnej, średniej, jak i współczynnika Kaitza. Współczynnik ten wzrósł w Polsce z poziomu około 34%, kiedy płaca minimalna nie spełniała funkcji ochrony najniżej zarabiających, do wartości powyżej 50–55%, co przekraczało poziom uznawany za optymalny. W krajach Unii wyższy wskaźnik niż Polska (51%) w 2020 roku miały tylko Rumunia, Luksemburg, Francja, Słowenia i Portugalia (Eurofound, 2023).

Według Idczak (2011) po przekroczeniu przez współczynnik Kaitza poziomu 0,41 powinny się pojawić negatywne skutki dla zatrudnienia, jednak w analizowanym okresie nie zaobserwowano wzrostu stopy bezrobocia. Jednocześnie jak wskazują Jędrzejczyk i Kozioł (2024), dalszy wzrost płacy minimalnej może prowadzić do zwiększenia obciążeń kosztowych ponoszonych przez pracodawców, co w dłuższym okresie może negatywnie oddziaływać na poziom zatrudnienia.

Biorąc pod uwagę cel płacy minimalnej, jakim jest redukcja ubóstwa, oraz związane z nim wydatki mające na celu ograniczenie tego zjawiska, należy zwrócić uwagę na rolę płacy minimalnej w kontekście wydatków na funkcję przeciwdziałania wykluczeniu społecznemu. Tę relację przedstawiono na rysunku 2.

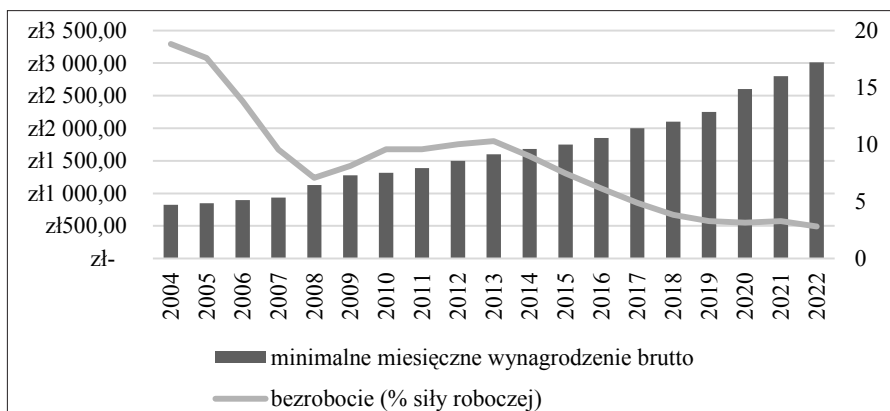
Rysunek 2. Wydatki na funkcję przeciwdziałania wykluczeniu społecznemu (mln PLN) a minimalne wynagrodzenie brutto

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS (2024b), Eurostat (2024b).

W Polsce świadczenia z zakresu ochrony socjalnej oscylują wokół 20% PKB, przy czym ich udział znacząco wzrósł w latach kryzysowych związanych z COVID-19, co wynikało z konieczności wsparcia osób i gospodarstw domowych w trudnej sytuacji. Udział wydatków przeznaczonych na przeciwdziałanie wykluczeniu społecznemu do 2019 roku wykazywał tendencję spadkową. Spadki te mogły być efektem zmian legislacyjnych, zmniejszenia liczby świadczeniobiorców oraz poprawy ich sytuacji

materiałnej (Kryszak, 2013). Wzrost wydatków na funkcję „wykluczenie społeczne” w 2019 roku wynikał głównie z rozszerzenia programów socjalnych, takich jak 500+ na każde dziecko, i wprowadzenia trzynastej emerytury. Był to więc przede wszystkim efekt polityki redystrybucyjnej państwa i poszerzenia katalogu świadczeń, a nie realnego wzrostu wykluczenia (GUS, 2019). Kolejnym istotnym wydarzeniem, które przyczyniło się do zwiększenia poziomu wydatków publicznych, był kryzys związany z pandemią COVID-19. Spowodował on znaczny wzrost nakładów na funkcję przeciwdziałania wykluczeniu społecznemu, obejmujących m.in. zasiłki dla bezrobotnych, dodatki mieszkaniowe, programy żywnościowe oraz wsparcie materialne kierowane do osób najbardziej potrzebujących.

W świetle powyższego zasadne jest uwzględnienie analizy korelacji pomiędzy wydatkami na funkcję przeciwdziałania wykluczeniu społecznemu oraz płacy minimalnej. Analiza wykazała, że w badanym okresie współzależność między płacą minimalną a wydatkami na funkcję przeciwdziałania wykluczeniu społecznemu w ujęciu nominalnym była umiarkowanie dodatnia ($r = 0,78$; $p = 0,0000425$), co wskazuje na współwystępowanie wzrostu obu zmiennych. Po wyłączeniu lat 2019–2022, obejmujących okres pandemii COVID-19 oraz związanych z nią działań interwencyjnych, współczynnik korelacji przyjął wartość ujemną, ale nieistotną statystycznie ($r = -0,107$; $p = 0,704$). Obserwacja ta może być spójna z wnioskami Mikuły (2015), która wskazuje, że grupę najbardziej narażoną na ubóstwo stanowią osoby pozostające bez pracy, nieodnoszące bezpośrednich korzyści ze wzrostu płacy minimalnej. Może to wyjaśniać, dlaczego wzrost płacy minimalnej nie przekłada się w istotnym stopniu na ograniczenie wydatków publicznych związanych z funkcją przeciwdziałania wykluczeniu społecznemu. Relację minimalnego wygrodenia do bezrobocia zaprezentowano na rysunku 3.

Rysunek 3. Minimalne wynagrodzenie brutto a stopa bezrobocia w Polsce w latach 2004–2022

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS (2024b), GUS (2024d), Eurostat (2024b), ZUS (2023).

Zgodnie z danymi przedstawionymi na rysunku 3 wraz ze wzrostem płacy minimalnej obserwowano spadek stopy bezrobocia. Tendencja ta była szczególnie widoczna w latach 2004–2008 oraz 2014–2019. Przeprowadzona analiza korelacji Pearsona wykazała silną ujemną zależność pomiędzy wysokością płacy minimalnej a stopą bezrobocia ($r = -0,846$; $p = 0,000005$), co oznacza, że w analizowanym okresie wzrostowi płacy minimalnej towarzyszył spadek stopy bezrobocia, zatem wyższe jej wartości mogą zachęcać osoby do podjęcia pracy. Uzyskane wyniki pozostają częściowo zgodne z badaniami Sikory (2021), który wykazał istnienie jednokierunkowej przyczynowości w sensie Grangera, wskazującej, że zmiany współczynnika Kaitza wyprzedzały zmiany stopy bezrobocia.

Pomimo obserwowanego w analizowanym okresie spadku poziomu ubóstwa nie uzyskano jednoznacznych wyników dotyczących relacji pomiędzy płacą minimalną a wydatkami publicznymi związanymi z funkcją przeciwdziałania wykluczeniu społecznemu. Przed okresem pandemii COVID-19 korelacja miała charakter ujemny, jednak nie była istotna statystycznie. Z kolei uwzględnienie lat pandemii doprowadziło do zmiany kierunku korelacji, co może wskazywać na to, że w warunkach kryzysowych poziom wydatków publicznych był w większym stopniu determinowany działaniami osłonowymi państwa niż zmianami płacy minimalnej. Ponadto w okresach kryzysowych, gospodarstwa domowe o najniższych dochodach są najbardziej narażone na utratę źródeł utrzymania, ograniczanie wykluczenia społecznego zależy w większym stopniu od interwencji państwa i zwiększonych wydatków socjalnych niż od zmian poziomu płacy minimalnej. Jednocześnie jak wskazuje Mikuła (2015), problem ubóstwa dotyczy przede wszystkim osób pozostających poza rynkiem pracy, które nie odnoszą bezpośrednich korzyści ze wzrostu płacy minimalnej, co może ograniczać skuteczność tego instrumentu jako narzędzia ograniczania ubóstwa. Wykazana istotna statystycznie ujemna korelacja pomiędzy płacą minimalną a stopą bezrobocia może sugerować, że wzrost płacy minimalnej nie wiązał się z pogorszeniem sytuacji na rynku pracy. Przeciwnie, w analizowanym okresie wzrostowi płacy minimalnej towarzyszył spadek stopy bezrobocia.

PODSUMOWANIE

Płaca minimalna może być narzędziem redukującym ubóstwo, jednak zbyt niska jej wartość nie realizuje funkcji ochronnej i nie przyczynia się do zmniejszenia skali ubóstwa wśród pracujących. Z kolei nadmiernie wysoki poziom płacy minimalnej może prowadzić do negatywnych konsekwencji ekonomicznych, takich jak spadek zatrudnienia, wzrost kosztów pracy oraz ograniczenie popytu na pracę, zwłaszcza wśród osób o niskich kwalifikacjach.

Jednym z narzędzi służących ocenie relacji płacy minimalnej do poziomu wynagrodzeń w gospodarce jest współczynnik Kaitza. Wartości tego wskaźnika

przekraczające 0,41 uznawane są za wysokie i mogą świadczyć o zwiększonym ryzyku negatywnych konsekwencji dla rynku pracy. W Polsce pomimo utrzymywania się relatywnie wysokich wartości współczynnika w latach 2013–2022 nie obserwowano negatywnych skutków dla rynku pracy. Przeciwnie, wzrostowi płacy minimalnej towarzyszył spadek stopy bezrobocia, co potwierdza również analiza korelacji. Jednocześnie obserwowano zmniejszenie skali ubóstwa. W latach 2004–2022 odsetek osób żyjących w ubóstwie skrajnym w Polsce obniżył się z 12% do 4%, natomiast wskaźnik ubóstwa ustawowego zmniejszył się ponad trzykrotnie – z 19,2% do 6,2%. Jednocześnie analiza korelacji pomiędzy płacą minimalną a wydatkami na funkcję przeciwdziałania wykluczeniu społecznemu nie dostarczyła jednoznacznych wyników, co może sugerować, że skuteczność płacy minimalnej jako instrumentu ograniczania ubóstwa, a w konsekwencji także wydatków publicznych związanych z wykluczeniem społecznym, jest ograniczona. Może to wynikać z faktu, że płaca minimalna obejmuje wyłącznie osoby zatrudnione, podczas gdy problem ubóstwa dotyczy w dużej mierze osób pozostających poza rynkiem pracy (Mikuła, 2015).

Przedstawione wyniki stanowią punkt wyjścia do dalszych badań, gdyż analiza korelacyjna nie pozwala na identyfikację zależności przyczynowo-skutkowych. W przyszłych badaniach zasadne byłoby uwzględnienie zróżnicowania regionalnego, w szczególności różnic w poziomie wynagrodzeń i kosztach życia pomiędzy województwami, co mogłoby dostarczyć pełniejszej oceny wpływu płacy minimalnej na ograniczanie ubóstwa. Interesującym kierunkiem dalszych badań byłaby też weryfikacja tego, czy wzrost płacy minimalnej może się pośrednio przyczyniać do ograniczania ubóstwa poprzez aktywizację osób biernych zawodowo, zwłaszcza wobec braku pogorszenia sytuacji na rynku pracy obserwowanego wraz ze wzrostem płacy minimalnej.

BIBLIOGRAFIA

- Bakuń-Nawłoka, U. (2013). Działania na rzecz ograniczenia sfery ubóstwa w Polsce. W: J. Blicharz, L. Klat-Wertelecka, E. Rutkowska-Tomaszewska (red.), *Ubóstwo w Polsce* (s. 75–84). Wrocław: E-Wydawnictwo.
- Bojanowska-Sosnowska, A., Marzęda, C. (2021). *Regionalizacja płacy minimalnej w Polsce – rozważania. Raport*. Pobrano z: https://fundacjarepublikanska.org/wp-content/uploads/2021/06/Regionalizacja-płacy-minimalnej_i.pdf (2026.07.27).
- Bojarczuk, B. (2019). Wynagrodzenie minimalne jako wynagrodzenie godziwe a zjawisko ubóstwa w Polsce. *Studia Prawno-Ekonomiczne*, 111, 187–207. DOI: 10.26485/SPE/2019/111/10.
- Dańska-Borsiak, B. (2014). Płaca minimalna a liczba młodych pracujących. Związki przyczynowe i prognozy wariantowe. *Ekonometria*, 4(46), 151–162. DOI: 10.15611/ekt.2014.4.13.

- Dube, A. (2019). Impacts of minimum wages: Review of the international evidence. *IZA World of Labor*, 153.
- Dybała, A. (2025). Placa minimalna jako instytucja rynku pracy: empiryczna ocena płacy godzinowej w Polsce. *Zeszyty Naukowe Akademii Górnośląskiej*, 36, 66–76. DOI: 10.53259/2025.12.07.
- Eurofound (2023). *Ratio of the national minimum wage to the median wage (Kaitz index)*. Pobrano z: <https://www.eurofound.europa.eu/en/data-catalogue/ratio-national-minimum-wage-median-wage-kaitz-index> (2025.08.11).
- Eurostat (2024a). *Average full time adjusted salary per employee*. Pobrano z: https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/nama_10_fte/default/table?lang=en (2025.01.11).
- Eurostat (2024b). *Expenditure on social exclusion function by type of benefit*. Pobrano z: ec.europa.eu/eurostat/databrowser/product/view/spr_exp_fex?category=spr.spr_exp z: ec.europa.eu/eurostat/databrowser/product/view/spr_exp_fex?category=spr.spr_exp (2025.01.11).
- GUS (2006.) *Zasięg ubóstwa materialnego w 2005 r.* Pobrano z: <https://stat.gov.pl/obszary-tematyczne/warunki-zycia/ubostwo-pomoc-spoleczna/zasieg-ubostwa-materialnego-w-2005-r-7,1.html> (2025.01.11).
- GUS (2014). *Ubóstwo ekonomiczne w Polsce w 2013 r.* Pobrano z: <https://stat.gov.pl/obszary-tematyczne/warunki-zycia/ubostwo-pomoc-spoleczna/ubostwo-ekonomiczne-w-polsce-w-2013-r-14,1.html> (2025.01.11).
- GUS (2019). *Istotny wzrost wydatków społecznych w Polsce*. Pobrano z: <https://www.gov.pl/web/rozwoj-technologia/istotny-wzrost-wydatkow-spolecznych-w-polsce?fbclid=IwY2> (2025.01.11).
- GUS (2024a). *Zasięg ubóstwa ekonomicznego w Polsce w 2023 roku*. Pobrano z: <https://stat.gov.pl/obszary-tematyczne/warunki-zycia/ubostwo-pomoc-spoleczna/zasieg-ubostwa-ekonomicznego-w-polsce-w-2023-roku-14,11.html> (2025.01.11).
- GUS (2024b). *Informacja Głównego Urzędu Statystycznego na temat rewizji rachunków narodowych w latach 1995–2022*. Pobrano z: <https://stat.gov.pl/obszary-tematyczne/rachunki-narodowe/roczne-rachunki-narodowe/informacja-glownego-urzedu-statystycznego-na-temat-rewizji-rachunkow-narodowych-w-latach-1995-2022%2C17%2C2.html> (2025.01.11).
- GUS (2024c). *Aneks do opracowania sygnałnego: Zasięg ubóstwa ekonomicznego w Polsce w 2023 r.* Pobrano z: https://stat.gov.pl/download/gfx/portalinformacyjny/pl/defaultaktualnosci/5487/14/11/1/zasieg_ubostwa_ekonomicznego_w_polsce_w_2023_r_aneks_do_opracowania_sygnalnego.docx (2025.01.11).
- GUS (2024d). *Bezrobotni zarejestrowani i stopa bezrobocia. Stan w końcu listopada 2024 r.* Pobrano z: <https://stat.gov.pl/obszary-tematyczne/rynek-pracy/bezrobocie-rejestrowane/bezrobotni-zarejestrowani-i-stop-a-bezrobocia-stan-w-koncu-listopada-2024-r-2,148.html> (2025.01.11).
- GUS (2024e). *Przeciętne zatrudnienie i wynagrodzenia w gospodarce narodowej w 2023 r. – dane ostateczne*. Pobrano z: https://stat.gov.pl/files/gfx/portalinformacyjny/pl/defaultaktualnosci/5474/17/8/1/przecietne_zatrudnienie_i_wynagrodzenia_w_gospodarce_narodowej_w_2023_dane_ostateczne.pdf (2025.01.11).

- Idczak, M. (2011). Wpływ płacy minimalnej na zatrudnienie. *Wiadomości Statystyczne. The Polish Statistician*, 56(11), 48–59. DOI: 10.59139/ws.2011.11.5.
- Jędrzejczyk, M., Koziół, W. (2024). Analiza poziomu płac minimalnych w Polsce w latach 2003–2023 w kontekście utrzymania wartości kapitału ludzkiego. *Nierówności Społeczne a Wzrost Gospodarczy*, 77, 119–134 DOI: 10.15584/nsawg.2024.1.6.
- Kabaj, M. (2013). Makroekonomiczne determinanty wynagrodzenia minimalnego – na marginesie artykułu prof. W. Rutkowskiego. *Polityka Społeczna*, 8(473), 9–16.
- Kalinowska-Sufinowicz, B., Knapińska, M. (2024). Płaca minimalna jako instytucja rynku pracy. W: K. Szarzec, B. Woźniak-Jęchorek (red.), *Instytucjonalne i historyczne wymiary dyskusji o ekonomii i gospodarce* (s. 171–180). Poznań: Wyd. UE w Poznaniu.
- Krajewska, A. (2015). Refleksje o płacy minimalnej. *Studia Prawno-Ekonomiczne*, 94, 303–316.
- Kryszak, Ł. (2013). Efektywność polityki społecznej i jej wpływ na sytuację społeczno-ekonomiczną w wybranych krajach UE. *Roczniki Ekonomiczne Kujawsko-Pomorskiej Szkoły Wyższej w Bydgoszczy*, 6, 464–479.
- Majchrowska, A. (2022). Czy wynagrodzenie minimalne oddziałuje na inflację? *Ekonomista*, 4, 417–436. DOI: 10.52335/ekon/156331.
- Maj-Waśniowska, K., Stabryła-Chudzio, K. (2020). Wpływ wydatków budżetowych na zmniejszanie ubóstwa w Polsce. *Zeszyty Naukowe SGGW – Polityki Europejskie, Finanse i Marketing*, 23(72), 95–107. DOI: 10.22630/PEFIM.2020.23.72.8.
- NBP (2024). *Archiwum kursów średnich – tabela A*. Pobrano z: <https://nbp.pl/statystyka-i-sprawozdawczosc/kursy/archiwum-tabela-a-csv-xls/> (2025.01.11).
- Mikula, A. (2015). Wynagrodzenie minimalne a ubóstwo, nierówności dochodowe i bezrobocie w Polsce. *Zeszyty Naukowe SGGW*, 112, 87–100. DOI: 10.22630/EIOGZ.2015.112.50.
- Niedziela, M. (2018). Wpływ wynagrodzenia minimalnego na ubóstwo. *Polityka Społeczna*, 535(10), 10–18.
- Rutkowski, W. (2013). Płaca minimalna – duży problem. *Polityka Społeczna*, 8, 1–8.
- Sikora, A. (2021). The minimum wage in Poland and its connection to unemployment: Evaluating causality. *Zeszyty Naukowe Małopolskiej Wyższej Szkoły Ekonomicznej w Tarnowie*, 50(2), 65–77. DOI: 10.25944/znmwse.2021.02.6577.
- Schober, P., Boer, C., Schwarte, L.A. (2018). Correlation coefficients: Appropriate use and interpretation. *Anesthesia & Analgesia*, 126(5), 1763–1768. DOI: 10.1213/ANE.0000000000002864.
- Stawarczyk, F.M. (2014). Płaca minimalna a zatrudnienie – teoria i praktyka. *Prace Naukowe Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu*, 347, 409–418. DOI: 10.15611/pn.2014.347.39.
- Szarfenberg, R. (2024). *Monitoring ubóstwa i polityki społecznej przeciw ubóstwu w Polsce 2023–2024*. Warszawa: Instytut Polityki Społecznej UW.
- World Bank (2025). *World Bank Open Data*. Pobrano z: <https://data.worldbank.org/> (2025.01.11).
- ZUS (2023). *Minimalne wynagrodzenie za pracę od 2003 r.* Pobrano z: <https://www.zus.pl/baza-wiedzy/skladki-wskazniki-odsetki/wskazniki/minimalne-wynagrodzenie-za-prace-od-2003-r/> (2025.01.11).